

Кочин Володимир Володимирович

[Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права, кандидат юридичних наук, старший дослідник]

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЖИТЛОВОГО ПРАВА

Конституція України вимагає від держави створення приватноправових засад реалізації житлових прав, а також публічно-правових гарантій захисту соціально незабезпечених громадян. Таке розуміння ґрунтується на фундаментальному принципі відповідальності держави перед людиною (ст. 3 Конституції України), що полягає головним чином у належному регулюванні суспільних відносин відповідно до існуючих соціально-економічних умов.

Втіленням цього обов'язку є конституційна формула ст. 47 Основного Закону України, яка встановлює право кожного на житло, яке забезпечується шляхом створення державою умов, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Тобто йдеться про приватноправові засади реалізації цього права. Разом з цим, названа норма також закріплює можливість громадян, які потребують соціального захисту, надання державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Отже, іншим напрямом є формування норм права соціального забезпечення, зокрема тих, що встановлюють підстави для визначення осіб, які потребують житла, порядок надання житла державою (державний

житловий фонд) та органами місцевого самоврядування (комунальний житловий фонд), а також умови такого надання.

Нова редакція ЖК¹ як пропозиція оновлення житлового законодавства України має ґрунтуватися на конституційній нормі ст. 47 Основного Закону України, внаслідок чого обов'язково мають дістати нормативно-правового розвитку: а) умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду (приватноправова складова); б) реалізація потреб громадян у соціальному захисті, зокрема щодо надання житла державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону (соціальна складова).

Отже, конституювання права на житло в межах приватноправового та публічно-правового регулювання до певної міри дозволяє припинити дискусію щодо місця житлового права у системі права. Однак, у колективній свідомості все ж залишається старий стереотип обов'язку держави забезпечити своїх громадян безкоштовним державним чи комунальним житлом² (як наслідок – прагнення

---

¹ Проект Житлового кодексу України. URL: <https://bit.ly/3zdwNKk> (дата звернення: 03.12.2021).

² Кучеренко І. Н. Развитие жилищного законодательства Украины, его соотношение и связь с гражданским законодательством. *Правовая система Украины: история, состояние и перспективы: в 5 т. Т. 3: Гражданско-правовые науки. Частное право.* За ред.: Кузнецова Н. С. Харьков: Право, 2011. С. 624–625.

збереження відповідних пільг для окремих категорій осіб¹).

З огляду на це, у розвиток конституційних приписів слід зауважити на принципах житлового права, як загальних вимог до побудови доктрини права та галузевого законодавства. У юридичній літературі здійснено узагальнення принципів житлового права відповідно до двох категорій: загальні та спеціальні (припустимість здійснення права на житло; недоторканість житла; рівність правового режиму для суб'єктів житлового права; невтручання в особисті справи)².

Поруч з цим, слід наголосити й на інших факторах, які впливають на формування принципів житлового права. Так, звернемося до міжнародних правових актів.

Міжнародно-правові зобов'язання України щодо забезпечення права на житло на наше переконання пов'язані із узагальненим правом на *достатній життєвий рівень*. Так, пунктом 1 статті 25 Загальної декларації прав людини 1948 року, закріплено, що кожна людина має *право на такий життєвий рівень*, включаючи їжу, одяг, *житло*, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі

---

¹ Див.: Кочин В. В. Надання жилих приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду: карго-культ правового регулювання. *Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна* (м. Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», наук. парк «Наука та безпека». Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 211–214.

² Ільєнко В., Ільєнко Д., Карпенко Р. Принципи житлового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 37–38.

безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини. Іншим приписом Держави, визнають право кожного на достатній *життєвий рівень для нього і його сім'ї*, що включає достатнє харчування, одяг і *житло*, і на неухильне поліпшення умов життя (перше речення пункту 1 статті 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року).

Окремо акцентуємо на Керівних настановах щодо реалізації права на достатнє житло (*Guidelines for the Implementation of the Right to Adequate Housing*¹) Генеральної асамблеї ООН від 26 грудня 2019 року (A/HRC/43/43) (далі – *Настанови*), які зосереджені на зобов'язаннях держав як основних носіїв обов'язків згідно з міжнародним правом прав людини. Під *«зобов'язаннями держав»* маються на увазі всі аспекти відносин держав з підприємництвом (бізнесом), фінансовими інституціями, інвесторами та іншими приватними суб'єктами, які відіграють важливу роль у реалізації права на житло; *Настанови* не слід тлумачити як такі, що обмежують, змінюють або іншим чином завдають шкоди будь-яким правам, визнаним міжнародним правом у галузі прав людини чи гуманітарним правом, і їх слід, у відповідних випадках, читати разом з іншими стандартами прав людини та керівними настановами, що стосуються *переміщення, виселення, безпеки володіння, участі громадськості, бізнесу та прав людини*, а також з юриспруденцією та коментарями органів Організації

---

¹ Guidelines for the Implementation of the Right to Adequate Housing. 26.12.2019 (A/HRC/43/43). URL: <https://bit.ly/46Mcxh1> (дата звернення: 01.07.2023).

Об'єднаних Націй, які здійснюють моніторинг договорів з прав людини, і спеціальних процедур (преамбула, пункти 10–11).

В цілому, Настанови стосуються таких аспектів як: гарантії права на житло як основне пов'язане *право людини на гідність і право на життя*; негайне вжиття заходів для забезпечення *поступової реалізації права на достатнє житло* з дотриманням норми розумності; забезпечення значущої участі у розробці, реалізації та моніторингу *житлової політики та рішень*; реалізація *комплексної стратегії реалізації права на житло*; ліквідація *безпритульності* у найкоротші строки та припинення криміналізації осіб, які живуть бездомними; *заборона примусового виселення та попередження виселення*, коли це можливо; *модернізація неформальних поселень* із запровадженням підходів щодо прав людини; подолання дискримінації та забезпечення рівності; *забезпечення гендерної рівності в житлі та землі*; забезпечення права на достатнє житло для *мігрантів та внутрішньо переміщених осіб*; забезпечення спроможності та *підзвітності* органів місцевого та регіонального самоврядування для реалізації права на достатнє житло; забезпечення державного регулювання *підприємницької діяльності щодо зобов'язань та розв'язання питань фінансування житлового будівництва*; забезпечення права на житло в межах та зважаючи на кліматичні зміни та усунення наслідків кліматичної кризи для права на житло; здійснення *міжнародного співробітництва* для забезпечення реалізації права на достатнє житло; забезпечення ефективних *механізмів моніторингу та підзвітності*; забезпечення *доступу до правосуддя* щодо всіх аспектів права на житло.

Доки кодифікація житлового законодавства перебуває у стані становлення, приписи чинного ЖК неодноразово були предметом конституційного контролю. У зв'язку з цим, Конституційний Суд України висловив низку юридичних позицій, які мають бути застосовними щодо розуміння принципів житлового права з метою наступного унормування житлових відносин:

– встановлення *<...> санітарної норми* для безоплатної приватизації житла є законодавчою гарантією держави забезпечити справедливу передачу громадянам України у власність державного житлового фонду на рівних умовах і в рівних розмірах (абзаци п'ятий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини)¹;

– *приватизація державного житлового фонду не є обов'язком громадян України, а є їх правом, яке повинне реалізовуватися ними на власний розсуд, на умовах, у порядку та спосіб, встановлених законом* (абзац другий підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини)²;

– *<...> Кодекс прийнято до набуття чинності Конституцією України, а тому ряд його положень є такими, що нівелюють сутність конституційного права кожної особи на житло, не відповідають й іншим конституційним засадам соціального, економічного розвитку Українського суспільства та держави, унеможливають вільне набуття кожним права приватної власності на житлові об'єкти відповідно до закону; положення преамбули Кодексу суперечать частинам першій, другій статті 15 Конституції України, згідно з якими суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної*

---

¹ Рішення від 10 червня 2010 року № 15-рп/2010.

² Рішення від 10 червня 2010 року № 15-рп/2010.

багатоманітності, жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова, тож їх слід привести у відповідність з вимогами Основного Закону України (абзац третій пункту 3 мотивувальної частини¹);

– Україна має зобов'язання гарантувати право на житло і на міжнародному рівні. Так, <...> держава зобов'язується вживати заходів, спрямованих на сприяння доступові до житла належного рівня та запобігання бездомності, її скорочення з метою поступової ліквідації (абзаци третій пункту 4 мотивувальної частини²);

– Конституційний Суд України наголошує на особливо *тісному зв'язку*, що існує між гарантованими Конституцією України правом на житло, з одного боку, і свободою пересування й вільного вибору місця проживання (частина перша статті 33), з другого боку (абзац другий підпункту 5 мотивувальної частини³).

Підводячи певні підсумки, звертаємо увагу на наступні фактори, що впливають на формування принципів житлового права: по перше, реалізація соціально-економічної політики держави (зокрема, щодо окремих категорій громадян та об'єктів з метою утвердження принципу домірності та соціальної справедливості); по друге, системність усіх конституційних прав людини та їх єдність у реалізації; по третє, доступність механізмів реалізації права на житло, що втілюється у належному правовому вноормуванні.

---

¹ Рішення від 20 грудня 2019 року № 12-р/2019.

² Рішення від 20 жовтня 2021 року № 7-р(II)/2021.

³ Рішення від 22 червня 2022 року № 5-р(II)/2022.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЯК ОСНОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

**Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України
Відділ проблем приватного права**

**ПРАВОВІ ЗАГАДИ
ЯК ОСНОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТА
РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВИХ ВІДНОСИН
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ**

**Збірник матеріалів «круглого столу»
19 травня 2023 року**

м. Київ

УДК 349.444

П 68

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (протокол № 9 від 26 липня 2023 р.)

П68 **Правові засади як основа регламентації та регулювання житлових відносин в умовах воєнного часу.** Збірник матеріалів «круглого столу» 19 травня 2023 року (м. Київ). К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2023. 126 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

ISBN 978-617-8084-19-6

Збірник містить матеріали науково-практичного «круглого столу» «Правові засади як основа регламентації та регулювання житлових відносин в умовах воєнного часу». На науковому заході обговорено питання пріоритетів житлової політики в Україні в умовах воєнного часу; сучасної доктрини побудови системи принципів житлового права; Приватноправових принципів житлового права; публічно-правових принципів житлового права; засади побудови моделей житлового законодавства в країнах ЄС.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних вузів і факультетів, а також усіх, хто цікавиться проблематикою житлового права.

УДК 349.444

ISBN 978-617-8084-19-6

© Автори, 2023

© Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2023

ЗМІСТ

Кохановська Олена Велеоніівна ДІЯ ПРИВАТНОПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ У ЖИТЛОВОМУ ПРАВІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	6
Вінник Оксана Мар'янівна АКТУАЛІЗОВАНІ ВІЙНОЮ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО ЖИТЛА	15
Коструба Анатолій Володимирович ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВИХ ВІДНОСИН У ФРАНЦІЇ: ДОСВІД НОРМОПРОЕКТУВАННЯ.....	25
Заїка Юрій Олександрович ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК ГОЛОВНА ЗАСАДА ЖИТЛОВОГО ПРАВА.....	30
Давидова Наталія Олександрівна ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ В ЄС ТА США	35
Бичкова Світлана Сергіївна ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ В ПРАКТИЦІ РОЗГЛЯДУ І ВИРІШЕННЯ СУДАМИ СПРАВ ПРО ВИСЕЛЕННЯ	42
Примак Володимир Дмитрович ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВІДНОВЛЕННЯ ЗРУЙНОВАНОГО ПІД ЧАС ВІЙНИ ЖИТЛА	49
Галянтич Микола Костянтинович ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСАД ЖИТЛОВОГО ПРАВА У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	55

Бернацький Микита Віталійович ПОРЯДОК КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗНИЩЕННЯ ЖИТЛА ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ, СПРИЧИНЕНИХ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	65
Гетманцев Максим Олександрович ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ.....	71
Короленко Віталій Михайлович УЧАСТЬ ПРОФСПЛОК У ЖИТЛОВИХ ВІДНОСИНАХ ЯК ОЗНАКА ДЕРАДЯНІЗАЦІЇ ЖИТЛОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	77
Кохановський Велеонін Олексійович ПРИВАТНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ, НА ЯКИХ ҐРУНТУЮТЬСЯ ПРАВО НА МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ, ПРАВО НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА І ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЖИТЛО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	84
Кочин Володимир Володимирович ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЖИТЛОВОГО ПРАВА.....	91
Попелюк Вадим Павлович ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	98
Менделя Олена Олегівна ПРИНЦИП НЕДОПУСТИМОСТІ СВАВІЛЬНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА КОРИСТУВАННЯ ЖИТЛОМ.....	104

Запорожченко Аркадій Віталійович
ДИСКРЕЦІЯ ТА РОЗСУД СУДУ ПРИ ВИРІШЕННІ
ЖИТЛОВИХ СПОРІВ.....III

Пижова Олена Вікторівна
МІЖГАЛУЗЕВИЙ ХАРАКТЕР ПРАВОВИХ ЗАСАД
ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ У
ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД II8

Галянтич Анна Миколаївна
ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТЛОВИХ ВІДНОСИН В
СУЧАСНИЙ ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ I22